

ZARZĄDZENIE MINISTRA OŚWIATY I PREZESA KOMITETU DO SPRAW URBANISTYKI I ARCHITEKTURY

z dnia 16 lutego 1959 r.

w sprawie zmian normatywu technicznego projektowania budownictwa szkół podstawowych.

Na podstawie § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 stycznia 1957 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Komitetu do Spraw Urbanistyki i Architektury (Dz. U. Nr 4, poz. 16) zarządza się, co następuje:

§ 1. W normatywie technicznym projektowania budownictwa szkół podstawowych, stanowiącym załącznik nr 1 do zarządzenia Ministra Oświaty z dnia 26 stycznia 1953 r. w sprawie stosowania normatywów projektowania budownictwa dla szkół ogólnokształcących stopnia podstawowego oraz normatywów projektowania budownictwa dla przedszkoli o budynkach wolnostojących (Monitor Polski Nr A-45, poz. 538) wprowadza się zmiany określone w załączniku do niniejszego zarządzenia, jako zmiany tymczasowe obowiązujące do czasu opracowania i wydania nowego normatywu.

§ 2. Zmiany w normatywie określone w § 1 należy uwzględnić w nowych projektach oraz w miarę możliwości w projektach opracowywanych, lecz jeszcze nie zatwierdzonych jako projekty wstępne. Dotyczy to zarówno projektów indywidualnych, jak i powtarzalnych, z tym że przy adaptowaniu projektów powtarzalnych, opracowanych przed wejściem w życie niniejszego zarządzenia, nie należy wprowadzać zmian wynikających z treści tego zarządzenia.

§ 3. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia 16 lutego 1959 r.

Minister Oświaty: *W. Bieńkowski*

Prezes Komitetu do Spraw Urbanistyki i Architektury:

Z. Skibniewski

Załącznik do zarządzenia Ministra Oświaty i Prezesa Komitetu do Spraw Urbanistyki i Architektury z dnia 16 lutego 1959 r. (poz. 153).

ZMIANY NORMATYWU TECHNICZNEGO PROJEKTOWANIA BUDOWNICTWA SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

U w a g i o g ó l n e

Obowiązujący dotychczas normatyw techniczny projektowania budownictwa szkół podstawowych był opracowany w roku 1952 i zatwierdzony bez sprawdzenia w projektach i wzniesionych budynkach.

Po wybudowaniu budynków szkolnych zgodnych z normatywym stwierdzono, że normatyw precyzuje zbyt ściśle niektóre powierzchnie i zawiera szereg nieodpowiednich ustaleń ich sformułowań.

W stosunku do małych szkół wiejskich normatyw postulował często zbyt bogate wyposażenie budynku, szczególnie w zakresie instalacji, natomiast w części odnoszącej się do dużych szkół miejskich przewidywał za małe powierzchnie, przede wszystkim rekreacyjno-komunikacyjne.

Stosowanie normatywu napotykało trudności w gęsto zabudowanych śródmieściach miast, w których brak jest działek odpowiedniej wielkości.

W normatywie brak było wytycznych, które by pozwalały na stosowanie nowoczesnych rozwiązań uwzględniających

postęp techniczny w dziedzinie budownictwa i produkcji materiałów budowlanych.

W tym stanie rzeczy konieczne było wprowadzenie do normatywu nowych sformułowań i ustaleń, które by umożliwiły rozstrzygnięcie następujących spraw:

- a) rozbudowę w przyszłości poszczególnych budynków szkolnych, ewentualnie możliwość ich etapowej realizacji,
- b) uregulowanie spraw lokalizacyjnych zarówno na wsi, jak i w miastach,
- c) uwzględnienie właściwych powierzchni rekreacyjnych w budynku i na świeżym powietrzu w zależności od stref klimatycznych Polski oraz związane z tym zastosowanie odpowiednich systemów szatni,
- d) możliwość stosowania w dużych szkołach izb lekcyjnych kwadratowych, dwustronnie oświetlonych,
- e) budowę odpowiedniej do potrzeb liczby mieszkań przy szkołach wiejskich,
- f) uregulowanie zagadnień zaopatrzenia w wodę i odprowadzenia ścieków na wsi,
- g) ograniczenie, ze względów ekonomicznych, podpiwniczenia budynków szkolnych,
- h) ograniczenie stosowania materiałów deficytowych, w szczególności drewna, do więźby dachowej i podłóg.

Ponadto w okresie ostatnich lat zwiększyła się znacznie liczba dzieci powodując konieczność budowy w szybkim tempie odpowiedniej liczby nowych izb lekcyjnych.

Równocześnie pilną sprawą stało się zaspokojenie miejscowych potrzeb społeczno-kulturalnych w ramach akcji „1000-lecia Państwa Polskiego” i wydanie odpowiednich wytycznych, regulujących to zagadnienie.

Wykonanie tych zadań powinno być ułatwione przez:

- a) polepszenie projektowych rozwiązań przestrzennych, funkcjonalnych i technicznych,
- b) oszczędne wykorzystanie kubatury budynku z zapewnieniem właściwej użyteczności i zasad higieny szkolnej,
- c) obniżenie kosztu metra sześciennego budynku przez zmiany techniczno-materiałowe i właściwą organizację realizacji budowy.

Nie czekając na opracowanie nowego normatywu, który uwzględni w pełnym zakresie zarówno nowe zadania szkoły w związku z zapowiedzianą reformą oświatową, jak i potrzeby unowocześnienia funkcji i architektury budynku szkolnego oraz konieczności potaniania kosztów budowy, wprowadza się tymczasowe wytyczne uzupełniające i zmieniające obowiązujący normatyw techniczny projektowania budownictwa szkół podstawowych oraz wytyczne w sprawie budowy szkół „1000-lecia Państwa Polskiego”.

Projekty opracowane na podstawie tymczasowo zmienionego normatywu będą stanowiły materiał, który zostanie wykorzystany do sprawdzenia tego normatywu. Wnioski z analizy tych projektów posłużą do opracowania nowego normatywu ujmującego całość zagadnień budownictwa szkolnego

A. Zasady programowania szkół budowanych w ramach akcji „1000-lecia Państwa Polskiego”.

1. Programy szkół budowanych w ramach akcji „1000-lecia Państwa Polskiego” powinny być zgodne z wymaganiami obowiązującego normatywu technicznego projektowania szkół podstawowych oraz tymczasowych wytycznych uzupełniających i zmieniających wymieniony normatyw.

2. Do programu szkoły zgodnego z normatywem i tymczasowymi wytycznymi mogą być ewentualnie dodane pomieszczenia, które będą zaspokajały najpilniejsze potrzeby społeczno-kulturalne miejscowej ludności i dokształcania młodzieży w wieku lat 14—16.

3. Program tych pomieszczeń, ustalany na wniosek miejscowego komitetu społecznego budowy szkół, na podstawie potrzeb lokalnych wymaga akceptacji wojewódzkiego komitetu społecznego Funduszu Budowy Szkół w uzgodnieniu z władzami szkolnymi i służbą architektoniczno-budowlaną, a w sprawie urządzeń wychowania fizycznego — z wojewódzkim komitetem kultury fizycznej.

4. Program budowy uzupełniających pomieszczeń może być przewidywany, jak następuje:

I. pomieszczenie biblioteki z czytelnią:

- a) 15 m² biblioteka, około 40 m² czytelnia,
- b) 20 m² biblioteka, około 50 m² czytelnia,
- c) 25 m² biblioteka, około 75 m² czytelnia;

II. świetlica (poza świetlicą dla dzieci szkolnych):

- a) 50 m² (dla 25 osób),
- b) 75 m² (dla 37 osób),
- c) 100 m² ewentualnie z estradą (dla 50 osób);

III. sala gimnastyczna:

- a) o wymiarach 8 × 12,5 m z ewentualną estradą o wymiarach 8 × 17,5 m,
- b) o wymiarach 9 × 18 m z ewentualną estradą o wymiarach 9 × 21 m,
- c) o wymiarach 11 × 22 m z ewentualną estradą o wymiarach 11 × 25 m

wraz z zapieczem oraz ewentualnym umożliwieniem wyświetlania filmów wąskotaśmowych.

Wszystkie wyżej wymienione pomieszczenia powinny być tak projektowane, aby miały dodatkowo bezpośredni dostęp z zewnątrz dla ludności lub wejście wspólne z młodzieżą szkolną, pod warunkiem możliwości wyizolowania zasadniczej szkolnej części budynku od ruchu korzystających z tych pomieszczeń

5. Poza wymienionymi wyżej pomieszczeniami dodatkowymi wyjątkowo mogą być w warunkach specjalnych projektowane inne pomieszczenia dla potrzeb społeczno-kulturalnych lub pomieszczenia dla innych celów właściwych dla danej miejscowości. Program taki powinien być jednak dodatkowo zaakceptowany przez Krajowy Komitet Społeczny Funduszu Budowy Szkół w porozumieniu z Ministrem Oświaty i Prezesem Komitetu do Spraw Urbanistyki i Architektury.

6. Należy przyjąć, że w zasadzie budynki szkolne 1000-lecia powinny być wznoszone w jednym etapie i całkowicie wykończane łącznie z urządzeniem terenu.

7. Zwraca się specjalną uwagę na budowę mieszkań dla nauczycieli zgodnie z tymczasowymi wytycznymi uzupełniającymi i zmieniającymi normatyw techniczny projektowania szkół podstawowych.

B. Tymczasowe zmiany i uzupełnienia normatywu projektowania budownictwa szkół podstawowych.

W normatywie stanowiącym załącznik nr 1 do zarządzenia Ministra Oświaty z dnia 26 stycznia 1953 r. w sprawie stosowania normatywów projektowania budownictwa dla szkół ogólnokształcących stopnia podstawowego oraz normatywów projektowania budownictwa dla przedszkoli o budynkach wolnostojących (Monitor Polski Nr A-45, poz. 538) wprowadza się następujące tymczasowe zmiany i uzupełnienia:

1) tytuł otrzymuje brzmienie następujące:
„Normatyw techniczny projektowania budownictwa szkół podstawowych.”;

2) pkt 1. 2. 2. 2. otrzymuje następujące brzmienie:
„1. 2. 2. 2. Normatyw obejmuje wyłącznie szkoły podstawowe.”;

3) pkt 1. 3. otrzymuje następujące brzmienie:
„1. 3. Uzasadnienie potrzeby inwestycyjnej.

Stwierdzenie i uzasadnienie potrzeby inwestycyjnej następuje w drodze wydania orzeczenia organizacyjnego dla danej szkoły oraz zatwierdzenia założeń projektu dla tej szkoły zgodnie z planami, ewentualnie wytycznymi zagospodarowania przestrzennego danej miejscowości.”;

4) pkt 1. 4. 2. otrzymuje następujące brzmienie:
„1. 4. 2. Rodzaj budowl.

Normatyw dotyczy budowl nowych. Przy odbudowach, adaptacjach i przebudowach obowiązuje dostosowanie obiektu do norm i wytycznych zawartych w normatywie, jeżeli nie stają temu na przeszkodzie istniejące w danym miejscu warunki terenowe lub uzasadnione względy architektoniczno-budowlane. Normatyw nie dotyczy budynków eksperymentalnych pod względem technicznym i funkcjonalnym. Określenie, co się uważa za budowl eksperymentalne, oraz tryb opracowania projektów eksperymentalnych ustali oddzielne zarządzenie Ministerstwa Oświaty w porozumieniu z Komitetem do Spraw Urbanistyki i Architektury i Ministerstwem Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych.”;

5) pkt 2. 1. otrzymuje następujące brzmienie:
„2. 1. Lokalizacja ogólna.

Lokalizacja ogólna szkół podstawowych wynika z potrzeby zapewnienia wszystkim dzieciom możliwości wypełniania obowiązku szkolnego. Do każdej szkoły podstawowej należy określić obszarem organizacyjnym obszar (obwód szkolny), z którego dzieci obowiązane są uczęszczać do tej szkoły. Obwód szkolny powinien być tak określony, aby maksymalna długość dostępnej w ciągu całego roku pieszej drogi dziecka z domu do szkoły nie przekraczała 3 km i aby obejmował taką liczbę dzieci, która by pozwalała na zorganizowanie szkoły o możliwie najwyższym poziomie organizacyjnym. Obwód szkoły niepełnej powinien być tak usytuowany w stosunku do jednej lub więcej sąsiednich szkół pełnych, aby odległość drogi z poszczególnych osiedli w tym obwodzie do najbliższych szkół pełnych nie przekraczała 4 km. Szkoła może być założona, jeśli w obwodzie jest co najmniej 30 dzieci podlegających obowiązkowi szkolnemu. Kuratorium okręgu szkolnego może zezwolić na założenie szkoły przy mniejszej liczbie dzieci, jeśli w granicach przepisowych odległości nie można dzieciom udostępnić szkoły.”;

6) pkt 2. 3. 1. otrzymuje następujące brzmienie:
„2. 3. 1. Położenie działki.

Działka dla szkoły podstawowej na wsi lub w mniejszych osiedlach miejskich powinna się znajdować, jeżeli to możliwe, w środku obwodu szkolnego. Jeżeli szkoła obsługuje dwa lub więcej osiedli, działka powinna się znajdować w granicach zabudowy jednego z tych osiedli. Wybierając miejsce na założenie szkoły należy kierować się zasadą, aby jak największa liczba dzieci w obwodzie miała możliwie najkrótszą drogę do szkoły. W większych miastach nie wymaga się lokalizowania szkoły w środku obwodu szkolnego, natomiast należy przestrzegać zasady,

aby dzieci zamieszkałe w obrębie zespołu bloków chodzili do szkół zlokalizowanych w danym zespole bloków. Działka powinna być położona w takim punkcie, by dzieci uczęszczające do szkoły nie były zmuszone do przechodzenia przez tory kolejowe lub arterie komunikacyjne o dużym nasileniu ruchu. Działka szkolna powinna znajdować się w miejscu zabezpieczonym od wycieków, gazów, dymów, kurzu i hałasu. Przy wyborze działki należy brać pod uwagę kierunki panujących wiatrów. Pożądane jest, aby działka znajdowała się w sąsiedztwie zieleni, np. parków lub terenów sportowych.”;

7) pkt 2. 3. 2. otrzymuje następujące brzmienie:
„2. 3. 2. Charakterystyka działki.

Działka powinna być sucha, o znacznej głębokości wód zaskórnych, nie sięgających poziomu fundamentów, powinna posiadać nieznaczny spadek umożliwiający naturalne odprowadzenie wód opadowych. Powinna być dobrze nasłoneczniona i umożliwiać prawidłowe zorientowanie budynku lub jego poszczególnych pomieszczeń odpowiednio do wymagań niniejszego normatywu (pkt 4. 3. 1. 2). Kształt działki powinien być zwarty, zbliżony do kwadratu lub niezbyt wydłużonego prostokąta i powinien umożliwiać racjonalne rozmieszczenie budynków i urządzeń oraz wykorzystanie przestrzeni nie zabudowanej zgodnie z wymaganiami niniejszego normatywu. Pod budowl szkoły nie nadaje się działka, do której nie można doprowadzić wody z istniejących lub przewidzianych do realizacji w najbliższych latach urządzeń wodociagowych i na której nie można wybudować studni z wodą zdatną do picia. Na obszarach bezwodnych dopuszcza się odmienny niż normalny sposób zaopatrzenia budynku szkolnego w wodę.”;

8) pkt 2. 3. 3. 1. otrzymuje następujące brzmienie:
„2. 3. 3. 1. Działka szkolna powinna umożliwiać:

a) prowadzenie zajęć z zakresu botaniki i zoologii, prowadzenie ćwiczeń cielesnych na świeżym powietrzu w ramach programu szkolnego, organizację odpoczynku, zabaw i gier dla uczniów w czasie przerw między lekcjami i w czasie pozalekcyjnym i w miarę możliwości również i dla młodzieży szkolnej z innych szkół pozbawionych niezbędnych terenów dla organizacji zabaw i gier np. starych szkół, oraz młodzieży w wieku pozaszkolnym, zwłaszcza na wsi,

b) przysiężną rozbudowl budynku zgodnie z założeniami bądź w formie dobudowl, bądź w formie wolno stojącego pawilonu o kubaturze niezbędnej dla pomieszczenia dodatkowych izb lekcyjnych.

Część działki, związana z mieszkaniami dla personelu szkolnego, powinna być wyodrębniona od właściwej szkolnej części działki, np. oddzielona żywopłotem. Poszczególne części działki powinny być związane zielenią, mającą znaczenie jako pomoc naukowa przy nauczaniu biologii, jako osłona od kurzu i wiatrów oraz jako ozdoba terenu.”;

9) pkt 2. 3. 3. 2. otrzymuje następujące brzmienie:

„2. 3. 3. 2. Normy powierzchniowe zagospodarowania działki podaje załączona tablica nr 1. W gęsto zabudowanych dzielnicach miast, gdzie nie można uzyskać działki o powierzchni normatywnej, dopuszczalne jest zrezygnowanie z urządzenia na terenie szkolnym ogródków szkolnych i ogródków dla personelu, jak również ewentualne ograniczenie innych elementów zagospodarowania działki. Powierzchnia działki nie może być w tych przypadkach mniejsza od powierzchni obliczonej przy założeniu 15 m² na ucznia, przy czym powinna czynić zadość wymaganiom odnośnie do nasłonecznienia budynku, a po-

wierzchnia urządzeń terenowych wychowania fizycznego nie powinna być w zasadzie mniejsza niż 1500 m². Na działkach o powierzchni mniejszej, niż podaje załączona tablica nr 1, z uwzględnieniem dopuszczalnych odchyżeń nie należy budować budynków szkolnych o pełnym programie norm powierzchniowych, ustalonych w tablicy nr 2. Na działkach takich można budować:

- 1) bądź poszczególne etapy całości programu, jeżeli istnieje możliwość późniejszego powiększenia działki do powierzchni normatywnej, bądź
  - 2) pawilony filialne, jeżeli nie ma możliwości późniejszego powiększenia działki do powierzchni normatywnej. Wielkość pawilonu filialnego określa wielkość działki przy założeniu 15 m² na 1 ucznia i 40 uczniów na 1 izbę lekcyjną.”;
- 10) pkt 2. 3. 3. 3. otrzymuje następujące brzmienie:
„2. 3. 3. 3. Dopuszczalna jest łączna zabudowa działki do 20%, a w przypadku budowy szkoły pawilonowej do 25%. Wysokość 4 kondygnacji może być stosowana do budynków szkolnych tylko w wyjątkowych przypadkach.”;
- 11) wprowadza się nowy pkt 2. 3. 3. 6. w brzmieniu:
„2. 3. 3. 6. W nowych zespołach mieszkaniowych możliwe jest lokalizowanie szkół obok siebie, np. 2 szkół podstawowych bądź podstawowej i średniej ogólnokształcącej lub zawodowej ze wspólnym boiskiem sportowym o powierzchni 6.000 m². W tym przypadku niezbędną powierzchnię działki szkolnej na pozostałe urządzenia terenowe dla obu tych szkół ustala się w wysokości nie mniejszej niż 15,0 m² na ucznia.”;
- 12) pkt 4. 1. 1. otrzymuje następujące brzmienie:
„4. 1. 1. Budynki szkolne powinny być wznoszone z materiałów ogniotrwałych powszechnego użytku przy możliwie najszerszym zastosowaniu materiałów miejscowych i elementów prefabrykowanych. Zaleca się stosowanie postępowych i ekonomicznych rozwiązań technologicznych po sprawdzeniu realności ich wykonania z miejscowym wykonawstwem.”;
- 13) pkt 4. 1. 2. otrzymuje następujące brzmienie:
„4. 1. 2. Budynki szkolne powinny być w zasadzie projektowane o pokryciu płaskim dachem. Szersze zastosowanie mogą znaleźć dachy o mniejszym spadku i lekkiej konstrukcji, np. dachy kryte eternitem falistym. Wysokie dachy ceramiczne można stosować jedynie w szczególnych przypadkach za zgodą służby architektoniczno-budowlanej.”;
- 14) pkt 4. 2. 1. otrzymuje następujące brzmienie:
„4. 2. 1. Podłogi. We wszystkich pomieszczeniach przeznaczonych na stały pobyt uczniów (izby lekcyjne, sale specjalne, rekreacyjne) należy w miarę możliwości stosować podłogi trwałe łatwo zmywalne, ciepłe — z tworzyw sztucznych, możliwie jasne. W salach gimnastycznych należy w zasadzie stosować podłogi z drewna miękkiego o odpowiedniej elastyczności, z tym że nie wyklucza się możliwości zastosowania podłogi z drewna twardego lub ewentualnie z tworzyw sztucznych, pod warunkiem zapewnienia odpowiedniej elastyczności. W umywalniach, ustępach, natryskowniach, kuchniach, korytarzach, szatniach, przedsionkach — podłoga twarda łatwo zmywalna.”;
- 15) pkt 4. 3. 1. 2. otrzymuje następujące brzmienie:
„4. 3. 1. 2. Orientacja w stosunku do stron świata:
a) izby lekcyjne przy jednostronnym oświetleniu — oświetlenie z kierunków: południowo-zachodniego, południowo-wschodniego, południowego, wschodniego lub zachodniego, w izbach lekcyjnych dwustronnie oświetlonych orientacja okien umieszczonych w ścia-

nie z lewej strony w stosunku do siedzących w izbie uczniów — jak poprzednio; w celu regulowania natężenia światła słonecznego należy przewidywać osłony okienne;

- b) sala gimnastyczna — okna w ścianach dłuższych, oświetlenie możliwie dwustronne, przy oświetleniu jednostronnym pożądana orientacja okien na południe;
  - c) szatnia — pożądanym dostęp promieni słonecznych, orientacja analogiczna jak przy izbach lekcyjnych;
  - d) sale fizyki i chemii, gabinet pomocy naukowych, gabinet chemii i kuchnia — oświetlenie z kierunków północno-wschodniego, północnego lub północno-zachodniego;
  - e) umywalnie i ustępy — oświetlenie pożądanym z kierunków jak wyżej pod lit. d);
  - f) świetlica, czytelnia i biblioteka — oświetlenie pożądanym z kierunków południowego i południowo-wschodniego;
  - g) kancelaria, pokój nauczycielski i pokój kierownika — pożądanym dostęp promieni słonecznych.”;
- 16) pkt 4. 3. 2. 1. otrzymuje następujące brzmienie:
„4. 3. 2. 1. Jasność sztucznego oświetlenia powinna wynosić 100 luksów na powierzchni płaszczyzny pracy każdego ucznia (izby lekcyjne, sale specjalne).”;
- 17) pkt 4. 3. 2. 2. otrzymuje następujące brzmienie:
„4. 3. 2. 2. Gniazda wtykowe należy przewidzieć:
a) w izbach lekcyjnych — po jednym przy tablicy i po jednym w przeciwległej ścianie (dla epidiaskopów) przynajmniej w 50% izb lekcyjnych;
- b) w salach specjalnych — podobnie jak w izbach lekcyjnych; obowiązuje zaprojektowanie gniazda dla epidiaskopu;
- c) w salach gimnastycznych, w pokojach administracyjnych, nauczycielskich, gabinetach lekarskich, świetlicowych, czytelniach, kuchniach i innych pomieszczeniach — zależnie od wielkości po 1 do 2 gniazd.”;

18) pkt 4. 4. 1. 1. otrzymuje następujące brzmienie:
„4. 4. 1. 1. W szkołach o 1, 2, 3 izbach lekcyjnych oraz 4-izbowych o oszczędnościowym programie budowlanym ze względów eksploatacyjnych w zasadzie ogrzewanie piecami zwykłymi. Nie jest to wymagane, jeżeli istnieje możliwość przyłączenia budynku do sieci ciepłej lub do pobliskiej kotłowni.”;

19) pkt 4. 6. 1. 1. otrzymuje następujące brzmienie:
„4. 6. 1. 1. W miejscowościach posiadających sieć wodociągową instalację należy przyłączyć do tej sieci. Doprowadzenie wody przewiduje się do umywalk, ustępów, kuchni, natrysków, sal fizyki, chemii, biologii, zajęć praktycznych, gabinetów chemii, pokoju lekarza. Nadto należy przewidzieć na zewnątrz budynku hydranty, polewaczki, a wewnątrz budynku hydranty przeciwpożarowe umieszczone przy klatkach schodowych i w sali gimnastycznej.”;

20) pkt 4. 6. 1. 2. otrzymuje następujące brzmienie:
„4. 6. 1. 2. W miejscowościach nie posiadających sieci wodociągowej, ale zaopatrzonych w energię elektryczną, należy przewidzieć doprowadzenie wody ze studni położonej na terenie szkoły lub w pobliżu. Wodę, która musi mieć cechy wody pitnej, należy doprowadzić do pomieszczeń wymienionych w pkt 4. 6. 1. 1., jeżeli istnieją pełne warunki odprowadzenia ścieków.”;

21) wprowadza się nowy pkt 4. 6. 1. 3. w następującym brzmieniu:
„4. 6. 1. 3. W miejscowościach, w których nie ma sieci wodociągowej, energii elektrycznej lub pełnych warun-

- ków odprowadzenia ścieków, należy do budynku szkolnego doprowadzić ze studni pompą ręczną wodę zdatną do picia oraz mycia rąk na korytarzu i ewentualnie dla celów gospodarczych do kuchni i mieszkań przyszkolnych. Odprowadzenie ścieków poza obręb działki szkolnej w tym przypadku może się odbywać rowem otwartym.”;
- 22) pkt 4. 7. 3. otrzymuje następujące brzmienie:
„4. 7. 3. Zakres instalacji radiowej (ewentualnie telewizyjnej) określa się każdorazowo w założeniach projektowych. Instalacja radiowęzłowa nie jest wymagana.”;
- 23) pkt 6. 1. otrzymuje następujące brzmienie:
„6. 1. Wytyczne do etapowania budowy.
Budynki szkolne powinny być tak projektowane, aby możliwa była w przyszłości ich rozbudowa. Projekty budynków szkolnych powinny umożliwić etapową realizację. Sposób etapowania powinien być rozwiązany w fazie projektu wstępnego, tak aby poszczególne etapy realizacji stanowiły pod względem użytkowym i przestrzennym zdefiniowaną całość. Budynki szkolne mogą być projektowane w dowolnym układzie traktów, ze zwróceniem specjalnej uwagi na ekonomię układu.”;
- 24) pkt 7. 1. otrzymuje następujące brzmienie:
„7. 1. Wykaz załączników.
Tekst niniejszego normatywu uzupełniają następujące załączniki:
nr 1 — tablica nr 1 „Normy powierzchniowe działek szkół podstawowych w m² oraz zasady ich zagospodarowania (liczby orientacyjnej)”,
nr 2 — tablica nr 2 „Spis pomieszczeń w budynkach szkół podstawowych oraz ich normy przestrzenne”,
nr 3 — tablica nr 3 „Normy przestrzenne izb lekcyjnych i sal gimnastycznych oraz wskaźniki dla urządzeń sanitarnych w budynkach szkół podstawowych”,
nr 4 „Opis funkcjonalny pomieszczeń w budynkach szkół podstawowych”.
- 25) tracą moc pkt: 1. 4. 3. 4., 1. 4. 3. 6., 1. 5. 1., 3. 1. 2. 1., 3. 1. 2. 2., 3. 1. 2. 3., 3. 1. 2. 4., 3. 1. 4., 3. 1. 5. i załącznik nr 2 (tablica nr 2), a pozostałe załączniki (tablice) otrzymują kolejną numerację;
- 26) w opisie funkcjonalnym pomieszczeń w budynkach szkół podstawowych, stanowiącym załącznik nr 4 (dotychczasowy załącznik nr 5) do normatywu technicznego projektowania budownictwa szkół podstawowych wprowadza się następujące zmiany:
- a) poz. 1 otrzymuje następujące brzmienie:
„Poz. 1. Izby lekcyjne.
Izby lekcyjne dla 40 uczniów mogą być w kształcie wydłużonego prostokąta o powierzchni 50,0 m² i wymiarach 5,80 m (szerokość) × 8,60 m (długość), jednostronnie oświetlone lub zbliżone do kwadratu o powierzchni 58,5 m² i wymiarach 7,55 m (szerokość) × 7,75 m (długość), dwustronnie oświetlone, pod warunkiem zastosowania konstrukcji odpowiednich dla tego typu rozwiązań. Izby te można stosować jedynie w porozumieniu z Ministerstwem Oświaty. Izby lekcyjne w szkołach wiejskich dla mniejszej liczby (28) uczniów powinny mieć powierzchnię 37,0 m² i wymiary 5,80 m (szerokość) × 6,30 m (długość) i jednostronne oświetlenie okienne. Izby lekcyjne powinny być dostępne bezpośrednio z pomieszczenia komunikacyjnego lub rekreacyjnego. W budynkach szkolnych opalanych piecami piece należy projektować w kącie w pobliżu drzwi. Izby narożne wymagają ogrzewania dwoma piecami. Drzwi izb lekcyjnych powinny otwierać się na zewnątrz. Kąty murów przy drzwiach powinny być zabezpieczone przy pomocy tzw. narożników bądź zaokrąglone. Pożądane jest projektowanie szaf wbudowanych.”;
- b) poz. 2, 3, 4 otrzymuje następujące brzmienie:
„Poz. 2, 3, 4. Sale specjalne.
Sale specjalne mogą być projektowane również jako pomieszczenia o kształcie wydłużonego prostokąta lub zbliżonym do kwadratu, przy czym w tym drugim przypadku powinno być zapewnione dwustronne oświetlenie pomieszczenia na warunkach jak w izbach lekcyjnych.”;
- c) poz. 12 otrzymuje następujące brzmienie:
„Poz. 12. Pokój zajęć praktycznych.
Dla zajęć praktycznych młodzieży przewiduje się budowę specjalnych pomieszczeń, ewentualnie wyodrębnionych z budynku, które by mogły być dobudowane w okresie późniejszym.”;
- d) poz. 13 i 14. „Świetlica — jadalnia i czytelnia” uzupełnia się następującym tekstem:
„Jeżeli szkoła ma być wykorzystywana choćby częściowo na dwie zmiany, staje się w szkołach miejskich konieczne wyodrębnienie świetlic od jadalni i zaprojektowanie specjalnych pomieszczeń świetlicowych dla tej części młodzieży uczącej się bądź to w 1, bądź w 2 zmianie, która nie ma zapewnionej opieki w domu, np. z powodu pracy zawodowej matek.”;
- e) poz. 16 otrzymuje następujące brzmienie:
„Poz. 16. Szatnia.
Szatnia służy do przechowywania przez czas pobytu uczniów w szkole ich wierzchnich okryć. Szatnie mogą być: 1) przyklasowe, 2) grupowe lub 3) centralne. Szatnie przyklasowe mogą być umieszczone na odpowiednio w tym celu poszerzonych korytarzach o podłogach łatwo zmywalnych, w przewietrzonych szafach, umieszczonych ewentualnie we wnękach ścian; szatnie te mogą być również projektowane w specjalnych pomieszczeniach (boksach) przy każdej klasie oraz ewentualnie przy zespole pomieszczeń świetlicowych. Szatnie grupowe projektowane są dla kilku klas, ewentualnie z dodatkowym podziałem według płci. Szatnie centralne, umieszczone w pobliżu wejścia do budynku szkolnego, projektuje się dla wszystkich uczniów, łącznie z uczniami przebywającymi w świetlicy. Szatnia centralna otrzymuje podział na boksy, z tym że pożądane jest, aby każda klasa miała swój boks; możliwy jest również dodatkowy podział według płci. Normy powierzchniowe: przy szatni centralnej 0,25 m² na ucznia, przy szatni grupowej 0,20 m² na ucznia, przy szatni korytarzowej 0,10 m² na ucznia. Przy wyborze rodzaju szatni w budynkach wyposażonych w podłogi łatwo zmywalne należy zapewnić łatwość wybiegania młodzieży w czasie pauz na boiska i place rekreacyjne.”;
- f) w poz. 17. „Pomieszczenia rekreacyjne i komunikacyjne” część dotycząca rekreacji otrzymuje następujące brzmienie:
„Rekreacja.
Należy zapewnić młodzieży szkolnej w najszerszym zakresie możliwość przebywania w czasie przerw międzylekcyjnych na otwartym powietrzu; w związku z tym należy przewidywać odpowiednie osłony (daszki, wiaty) na terenie działki w sąsiedztwie budynku szkoły, licząc 0,3—0,5 m² na ucznia w zależności od strefy klimatycznej kraju i typu szkoły. Powierzchnię i typ rekreacji należy projektować w zależności od stref klimatycznych Polski, zgodnie z normą PN-57/B-02403. W związku z tym dopuszcza się powiększenie powierzchni normatywnej rekreacyjno-komunikacyjnej wewnątrz budynku do 1,2 m² na ucznia dla szkół znajdujących się w III strefie klimatycznej Polski i 1,4 m² na ucznia w strefach IV, V i VI. W budynkach, w których nie przewiduje się sal gimnastycznej, należy

zapewnić powierzchnię rekreacyjną dla umożliwienia wykorzystania jej również na cele wychowania fizycznego, na zebraniu itp.”;

g) w poz. 18. „Umywalnie i ustępy” na końcu należy dodać następujące zdania:

„W miejscowościach nie skanalizowanych, pozbawionych wodociągu i energii elektrycznej lub pełnych warunków odprowadzenia ścieków, należy budować przy szkołach stałe, ogrzewane ustępy, nie splukiwane, w budynkach wolno stojących powiązanych z budynkiem szkolnym przejściem suchym w miarę możliwości pokrytym dachem. W tych przypadkach sanitariaty wewnętrzne należy zaprojektować jako fragment przyszłej dobudowy.”;

h) poz. 26, 27, 28 otrzymuje następujące brzmienie:

„Poz. 26, 27, 28. Mieszkania słuźbowe.
Należy zasadniczo unikać projektowania mieszkań w budynku szkolnym. Mieszkania słuźbowe można projektować bądź w budynku wolno stojącym, bądź w elemencie przybudowanym do szkoły. Niedopuszczalne są wszelkiego rodzaju wewnętrzne połączenia mieszkań z pomieszczeniami szkolnymi. Jedynie w budynku szkolnym mającym nie więcej niż 4 izby lek-

cyjne pozwala się, aby kuchnia szkolna miała wejście gospodarcze przez sien obsługującą równocześnie mieszkania. Ilość mieszkań na wsi powinna być określona każdorazowo w założeniach, w zależności od potrzeb. Ilość mieszkań w mieście: 2 mieszkania przy każdej szkole. Wielkość mieszkań przyjmuje się: 3 PK, 2 PK, PK i P, zgodnie z ustaleniami normatywu projektowania budynków mieszkalnych.”;

i) poz. 29, 30 otrzymuje następujące brzmienie:

„Poz. 29, 30. Podziemie.

Należy ograniczać podpiwniczenie budynków szkolnych, a niezbędne podpiwniczenie umieszczać w takich miejscach, by nie pociągało to konieczności podnoszenia podłogi parteru w części nie podpiwniczonej budynku. Poziom najniższej podłogi w budynku (kotłowni) powinien być ustalony co najmniej o 30 cm powyżej poziomu wody gruntowej występującej w okresie najwyższego wzniesienia wód gruntowych w roku.”;

27) tablice nr 1, nr 2 (dawniej nr 3) i nr 3 (dawniej nr 4) obowiązują nadal ze zmianami wynikającymi z postanowień zawartych w części B w pkt 1—26 niniejszego załącznika.